

нормативних криз; 2) ми розглядаємо їх як кризи мовлення, тобто такі, що викликані якісним «стрибком» у володінні мовою; 3) ми відокремлюємо нормативну кризу саму по собі від кризових ефектів, супутніх їй, роблячи центром свого розгляду саме перше, але водночас ми не збираємося ігнорувати друге, позначаючи місце кризових ефектів у структурі вікового розвитку; 4) ми спрямовуємо зусилля на пошук пояснення закономірності у періодичності настання нормативних криз.

-
1. Выготский Л. С. Вопросы детской психологии. Москва: Юрайт, 2019. 160 с.
  2. Зверева Н. В. Возрастные кризисы и проблема психопатологии развития детей и подростков. *Вопросы психического здоровья детей и подростков*. 2013. № 2 (13). С. 51 - 59.
  3. Корсакова Н. К., Плужников И. В. Нейропсихологический подход к изучению процессов адаптации. *Наследие А. Р. Лурии в современном научном и культурно-историческом контексте: К 110-летию со дня рождения А. Р. Лурии*. Москва: ФП МГУ имени М. В. Ломоносова. 2012. С. 70 - 92.
  4. Манукян В. Р. К проблеме нормативных кризисов развития взрослого периода. *Психология жизненного пути личности: методологические, теоретические, методические и прикладные проблемы: сборник научных статей*. Гродно: ГрГУ, 2012. С. 258 - 274.
  5. Цибух Л. М., Окул І. І. Особливості протікання кризи юнацького віку. *Наука і освіта*. 2018. № 9-10. С. 68 - 72.

МЕТОДИЧНІ МОЖЛИВОСТІ АКТИВІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКИХ ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Гранковська І., Ілясов О. О.

У методичній літературі існує безліч визначень методів та прийомів щодо формування читацьких умінь.

При застосуванні методу творчого читання відбувається активізація художнього сприйняття на початку вивчення твору та після його аналізу. У методиці представлені прийоми, які забезпечують реалізацію методу творчого читання: постановка під час уроку навчальної проблеми,

коментоване читання, виразне читання, розмова з учнями, різноманітні творчі завдання. Види навчальної діяльності школярів: читання, заучування, слухання, складання планів, оповідання, створення відгуків, розгляд ілюстрацій. Метод творчого читання дозволяє розвивати такі читацькі вміння, як уміння інтегрувати та інтерпретувати інформацію у процесі складання планів, розгляду ілюстрацій, вміння пов'язувати повідомлення тексту з власними переконаннями та досвідом у процесі створення відгуку на твір [11, с. 133 - 137].

Другим ступенем процесу пізнавальної діяльності є евристичний метод. Прийомам цього є евристична бесіда. У процесі будується логічно чітка система питань, при відповіді на які учень самостійно здобуває знання, формулює завдання за текстом, виявляє проблему та шукає шляхи її вирішення. Евристичний метод передбачає такі види діяльності: підбір матеріалу з художнього твору, переказ з елементами аналізу тексту, аналіз епізоду, аналіз образу-персонажу, складання плану до виступу, твору, постановка проблеми. Більш глибокий аналіз тексту пов'язаний з вивченням елементів науки про літературу. З видів діяльності можна сказати, що евристичний метод передбачає розвиток наступних читацьких умінь: вміння витягти з тексту один або кілька фрагментів інформації, вміння пов'язувати окрему інформацію в єдине ціле, вміння осмислити та оцінити зміст тексту, вміння відрізнити головну та другорядну думку.

Далі розглянемо метод дослідження, який передбачає розвиток уміння самостійно аналізувати текст літературного твору. У цьому методі застосовується такий прийом, як постановка проблемних питань та завдань з елементами дослідження. Учень самостійно аналізує художній твір, оцінює спектакль чи фільм. У ході аналізу розвивається таке читацьке вміння, як уміння осмислити та оцінити зміст тексту. Дослідницький та евристичний методи схожі між собою [1, с. 8 - 12].

При репродуктивному методі учні отримують знання у готовому вигляді. Розвитку думки учнів сприяє проблемне викладення матеріалу.

Важливо не саме собою репродукування готового матеріалу, а й узагальнення, підсумовування знань. Види діяльності: запис плану чи конспекту лекції вчителя, робота за підручником, підготовка доповіді за готовими матеріалами. При цьому методі розвиваються такі читацькі вміння: вміння знайти та отримати інформацію з тексту та вміння інтерпретувати інформацію.

Система, за якою Н. І. Кудряшов класифікував методи навчання літератури заснована на взаємозв'язку всіх методів, що застосовуються в педагогічному процесі на конкретному уроці.

Інакше будується класифікація методів навчання літератури за Г. М. Іонінім. Класифікація методів навчання будується на спільній діяльності вчителя та учня у виборі методу розуміння літератури. Він виділяє три методи. Перший метод – це метод художньої інтерпретації, який полягає у тому, що вчитель є режисером, а учень – читцем-інтерпретатором. Цей метод є творчим. Наступний метод – метод критико-публіцистичний, який пропонує певний характер освоєння літератури. При застосуванні цього методу формується певний тип читача – читача-критика, який володіє цільовими оцінками. Вчитель відіграє роль критика-редактора. Третій метод – метод літературного пошуку передбачає розвиток шкільного літературознавства, певних дослідницьких можливостей [8, с. 4].

За джерелом отримання знань методи поділяються на словесні, наочні та практичні.

Одним із словесних методів формування читацьких умінь є бесіда. У процесі розмови в дітей з'являється інтерес до літературного твору, до різних жанрів твору, до творчості різних авторів, і навіть до самого процесу читання. На думку психологів, застосування методу бесіди для формування читацьких умінь дає можливість поділитися враженнями, емоціями, відкриттями. Дитина молодшого шкільного віку під час спілкування з книжкою стає співавтором, співучасником подій. Вона по-особливому сприймає те, що відбувається в тексті на основі свого власного досвіду та

розуміння, і їй хочеться поділитися своєю думкою, хочеться, щоб про неї дізналися оточуючі. Перед бесідою стоїть завдання підготувати учня до сприйняття тексту, зробити це сприйняття більш глибоким, і навіть сприяти розумінню тексту. Даний метод розвиває інтерес до читання, вчить аргументувати та емоційно висловлювати свою точку зору. У результаті застосування цього методу розвивається вміння осмислити та оцінити зміст тексту.

До словесного формування читацьких умінь належить також виразне читання. Виразне читання спонукає в учнів інтерес до художнього слова, впливає на уяву, розум та почуття учнів початкової школи. Виразне читання один із видів аналізу тексту [10, с. 31 - 31].

Аналіз художнього тексту відноситься до словесних методів. Він є складним видом роботи, який необхідний для молодших школярів, тому що вчить їх вдумуватися і вдивлятися в текст, бачити глибину змісту, осягати думку автора і слідувати за нею.

Існує думка про те, що аналіз тексту не потрібен при навчанні читання молодших школярів, оскільки він руйнує первинне сприйняття тексту та емоції, що виникають у читача при первинному знайомстві з ним. Але на захист ми можемо сказати, що аналіз художнього тексту – це дуже важливий вид роботи з твором, оскільки він сприяє глибокому розумінню змісту твору, художніх особливостей тексту та творчої індивідуальності автора.

До наочних способів формування читацьких умінь ми можемо віднести такі способи як демонстрація плакатів, схем, таблиць, діаграм, моделей, перегляд фільмів. У результаті застосування практичних методів розвивається вміння отримувати інформацію з тексту у явному та неявному вигляді, вміння пов'язувати окрему інформацію в єдине ціле, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки [2, с. 102 - 109].

Словесні, наочні та практичні методи формування читацьких інтересів молодших школярів тісно пов'язані між собою та доповнюють один одного.

Формування читацьких інтересів молодших школярів може здійснюватися у різних формах урочної та позаурочної діяльності. Існують різні форми уроку: традиційний урок-розмова; урок-гра; урок-екскурсія, урок-подорож; урок-дослідження; урок літературної творчості (вигадування власних оповідань, казок; підготовка до усної творчості тощо).

Діяльність молодших школярів на уроці літератури може відбуватися у формі групової та індивідуальної роботи. Робота може здійснюватися у парах, у малих та великих групах [9, с. 16 - 21].

Розглянемо докладно кілька форм уроків.

Урок-гра передбачає використання під час уроків літератури театралізованих, рольових, дидактичних та інших ігор. На уроці-грі використовуються такі прийоми роботи, як виразне читання, інсценування та драматизація твору, усне ілюстрування. У таких творчих прийомах роботи безумовно має бути творчий початок.

Працюючи з молодшими школярами найчастіше використовують пізнавальні і дидактичні ігри, оскільки учні активно і із задоволенням у них беруть участь. У ході гри, учні виявляють свої інтелектуальні якості та набувають нових знань. Гра проходить без насильства та враховує інтереси дітей. У процесі гри учні розвивають слухові, зорові та дотичні відчуття, а також знайомляться з різною інформацією. З дидактичних ігор найпопулярніші – сюжетні: подорожі чи маршрутні ігри станціями. Подорожувати можна країною казок, літературним твором, рідною країною.

Оскільки молодшим школярам властивий елемент суперництва, проведення командних дидактичних ігор буде найбільш доцільним. Учні молодшої школи із задоволенням беруть участь у подібних іграх.

У грі є такі елементи діяльності: ігрова задача, ігрові мотиви, навчальні рішення задач. Навчальна задача не ставиться безпосередньо, а виникає у процесі як ігрове завдання самого учня, а способи вирішення цього завдання є навчальними. Педагогічна мета завуальована в ігровій задачі та ігрових мотивах і є потужним поштовхом у розвитку пізнавальних інтересів. Ігрові

мотиви у процесі цієї діяльності, виконують роль першого поштовху, набувають справжнього значення, змінюючись пізнавальними мотивами [3, с. 117 - 120].

У рольовій грі школяр повинен вибрати собі певну роль і взяти участь у певних подіях уявної ситуації, відтворюючи вчинки конкретного героя. У процесі рольової гри, учні вчаться розрізняти зміст та сюжет твору. Сюжет гри може бути різноманітним та змінюватись у будь-який момент. Зміст гри має на увазі глибоке проникнення дитини у діяльність дорослих людей; він може відбивати або зовнішній бік людської діяльності, або ставлення людини до своєї діяльності та інших людей.

Застосовувати рольові ігри найкраще під час уроків узагальнення. Під час підготовки рольової гри вчитель складає сюжет і підпорядковує його завданням та змісту гри. На уроці узагальнення метою гри може бути закріплення на отриманих попередніх уроках знань та розвитку читацьких і мовних умінь, наприклад, змістом гри можна зробити допомогу герою твору, що потрапив у біду. У такому випадку сюжет гри вибудовується за таким принципом: учні отримують листа від літературного героя з конкретним проханням про допомогу. Учні, виконують ролі персонажів відновлюють описану в листі ситуацію і розігрують її, використовуючи свої домашні заготовки. Зміст та характер завдань, які отримує кожен учасник, визначаються сюжетом. Учасники гри отримують свої ролі та завдання, які стають основою для імпровізації у грі [7, с. 141 - 146].

Рольова гра ставить учнів у такі ситуації, у яких потрібне глибоке осмислення характерів персонажів та стосунків між героями твору.

Театралізована гра знайомить учнів з професійною діяльністю, в результаті якої розширюється уявлення учнів про культуру та світ. У процесі театралізованої гри під час уроків учні розкривають у собі літературні таланти і здібності, також відбувається осмислення учнями ставлення автора до героїв і подій, описаних у творі, формуються комунікативні вміння молодших школярів. Для досягнення поставленої мети необхідно реалізувати

конкретні завдання: мотивувати ігрову діяльність, активізувати емоційне сприйняття літературного твору; познайомити учнів з різними видами діяльності та різними видами мистецтва; створити комунікативні ситуації.

На уроці-дослідженні вчитель допомагає молодшим школярам освоїти елементи літературного аналізу, імітує дослідницьку діяльність. Навчальне завдання на таких уроках ставиться, як пропозиція зайнятися науковою діяльністю, наприклад, виявити риси подібності та відмінності одного твору від іншого. Роль дослідника для молодшого школяра є досить нудною, оскільки доводиться займатися аналітичною діяльністю. Урок-дослідження дозволить учню з радістю займатися тим, що він не став би робити в звичайній ситуації – заповнювати таблиці, вибирати приклади і т.ін. [4, с. 123 - 127].

На уроці літературної творчості, близькому до уроків розвитку мовлення, учень стає у позицію автора. Матеріалом для дитячої творчості на цих уроках стає не конкретний літературний твір, а насамперед власний життєвий досвід учня: школяр складає вірші, оповідання, ділиться своїми враженнями від побаченого чи прочитаного як у усній, так і у письмовій формах. Організувати такі уроки досить складно, тому що у кожного молодшого школяра свій запас вражень, знань та вмінь. Важливо вибрати загальну навчальну мету даного уроку - творимо казку для братика або сестрички (немає своєї - для сусідської), вчимося писати вірші, вчимося порівнювати, вчимося працювати зі звукописом. Зовнішня діяльність вчителя на уроках має бути зведена до мінімуму, і краще, якщо він сам теж складатиме аналогічний текст.

Робота в малих групах може відбуватися протягом усього уроку і може займати малу його частину. Учні у групах проводять пошук відповідей, які потребують обговорення; взаємоперевірки; редагування; творчих завдань – вигадати ілюстрації, підібрати твори для збірки тощо. Вчити молодших школярів працювати у групах необхідно з першого класу. Важливо правильно підібрати пари: не можна поєднувати двох холериків, двох лідерів

тощо. Працюючи в парах, діти вчаться слухати та допомагати один одному [6, с. 26 - 27].

При організації роботи у малих групах вчитель має визначити принципи формування групи: за подібністю чи різноманітністю типів мислення. Залежно від цього, за якими принципами сформовані групи, слід підбирати матеріал для групової роботи. Тож якщо у групі зібрані діти-мислителі, їм доцільно запропонувати завдання аналітичного характеру; художникам, у своєю чергою, – завдання творчі. Можна зробити і навпаки: аналітики виконують творчу роботу, а художники – аналітичну. В даному випадку дітям необхідно докласти чималих зусиль, але таким чином ми стимулюємо гармонійний розвиток школярів. Якщо ж група змішана, їй слід пропонувати завдання синтетичні, які вимагають прояви як аналітичних, так і творчих здібностей.

Завдання всім групам можуть бути як однаковими, так і різними. Крім того, слід врахувати, що для кожного учасника групи має бути завдання, виконання якого йому буде під силу. Природно, що урок-гра у деяких випадках може поєднуватися з уроком-роботою в групах (наприклад, командна гра по станціях). Робота в групах може мати місце і на уроці-бесіді, але найчастіше – на уроці-дослідженні.

Отже, можна дійти висновку, що для формування читацьких умінь молодших школярів існують різні методи і форми роботи, які сприяють становленню грамотного читача [5, с. 7 - 9].

-
1. Зязюн І. А. Гуманістична стратегія теорії і практики навчального процесу. *Рідна школа*. 2020. № 8. С. 8 - 12.
  2. Казакова Е. И. Тексти новой природы: проблемы междисциплинарного исследования. *Психологическая наука и образование*. 2016. Т. 21, № 4. С. 102 - 109.
  3. Климова Е. П. Формирование читательских интересов младших школьников через технологию осознанного чтения. *Обучение и воспитание: методики и практика*. 2018. № 7. С. 117 - 120.
  4. Коваль Г. П., Іванова Л. І., Суржук Т. Б. Методика читання: Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2018. 280 с.

5. Козлова Л. А. Как привить интерес к чтению у младших школьников. *Педагогический поиск*. 2019. № 1. С. 7 - 9.
6. Кузьміна Н., Коршун Т. Проблема підвищення рівня мотивації на уроках. *Початкова школа*. 2017. № 3. С. 26 - 27.
7. Луців С. Теоретичні аспекти формування читацьких інтересів дітей у практиці сучасної початкової школи. *Молодь і ринок*. 2017. № 9 (152). С. 141 - 146.
8. Маранцман В. Г. Литературное и речевое развитие школьников в их взаимосвязи и специфике. *Литературное и речевоеразвитие школьников: межвуз. сборник научных трудов*. Санкт-Петербург: Образование, 1992. С. 3 - 12.
9. Мартиненко В. Читацька діяльність молодших школярів: сучасні тенденції розвитку. *Початкова школа*. 2017. № 8. С. 16 - 21.
10. Нікітенко Н. М. Активізація пізнавальної активності учнів шляхом використання ігрових моментів і цікавих завдань. *Початкове навчання та виховання*. 2018. № 31. С. 21-31.
11. Ритова К. В. Основні причини відсутності інтересу до читання у молодших школярів. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. Збірник наукових праць. Ялта, 2018. Вип. 19, ч. 1. С. 133 - 137.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ГУРТКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ В СИСТЕМІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Рабаджи К. С.

Духовно-моральному зростанню, розвитку творчих здібностей і естетичного смаку сприяє правильна організація вільного часу учнів. Саме тому діти отримують додаткову освіту в творчих колективах. Додаткова освіта створює для дітей з порушеннями слуху умови успіху. А організовані гуртки, секції допомагають учням знайти своє покликання, розширюють їх кругозір, формують трудові навички і вміння, сприяють фізичному розвитку, корекції інтелектуальних і психічних процесів, дають реальну можливість вибору свого життєвого шляху, розвитку і реалізації тих здібностей, які не завжди отримують підтримку в навчальному процесі.